



Øksnes
kommune

Barnehage og skole

EN VEILEDER OM

**FOREBYGGING, TIDLIG
INNSATS**

**OG TVERRFAGLIG SAMARBEID
FOR SKOLENÆRVÆR**

2025
30.04.25

Alsvåg skole og
Myre skole

Innhold

1. Forord	3
• DEL 1 ALVORLIG SKOLEFRAVÆR – TEORI OG FOREBYGGING	4
Hva er fravær?	4
Gyldig og ugyldig fravær	4
Alvorlig skolefravær – begrepsavklaring	5
Årsaker til alvorlig skolefravær	6
Hvem utvikler alvorlig skolefravær	8
Risiko- og beskyttelsesfaktorer i utvikling av alvorlig skolefravær	8
Tidlig tegn til alvorlig skolefravær kan være.....	10
Rutiner og oversikt over fravær.....	11
Læringsmiljø	12
Godt samarbeid mellom skole og hjem	14
Holdninger	14
• DEL 2 RUTINER FOR OPPFØLGING AV ALVORLIG SKOLEFRAVÆR	16
Fire faser i arbeid med alvorlig skolefravær	16
Fase 1: forebygging	17
Fase 2: Identifisering og kontakt	18

Fase 3: Kartlegging, tiltak og evaluering	19
Fase 4: Behov for ytterligere tiltak	20
Referanseliste	25
Vedlegg	
Tiltakssirkelen – et nyttig verktøy ved skolefravær	26
Samarbeidsavtale mellom elev, foresatte og skole	27
Evalueringsavtale mellom elev, foresatte og skole	28

1. Forord

I Norge har alle barn og unge mellom 6-16 år både rett og plikt til opplæring jmf Opplæringslova §§ 2-1 og 2-2 og de fleste elever får dette på skolen. Videre sier Opplæringslova § 1 at *Lova skal leggje til rette for at barn, ungdom og vakse får god opplæring i eit godt miljø.* Elever som fullfører sin skolegang har bedre forutsetninger for å lykkes i livet, iht. sosiale funksjonsevne, psykisk helse, muligheter i arbeidslivet og hvordan de takler hverdagen. Selv om de aller fleste barn og ungdommer går på skolen uten problemer, er det en del elever som strever med å komme på skolen. Dersom barn og unge uteblir fra opplæringen over lengre tid kan det skape vansker for videre skolegang. En stor del av elevene som dropper ut av videregående skole har hatt et gjennomgående høyt fravær da de gikk i grunnskolen.

Øksnes kommune har fokus på forebygging av frafall i tidlig alder, og skal iverksette tiltak raskt ved alvorlig skolefravær. Vi vet at gode rutiner for registrering og oppfølging av fravær har mye å si for forebygging av skolefravær. Ved tidlig avdekking av skolefravær, kan vi hindre at det øker og gjør situasjonen for eleven vanskeligere. Det er et felles ansvar å samarbeide for å finne gode løsninger, slik at eleven igjen opplever motivasjon og ønske om å komme tilbake til skolen. Prognosen for disse elevene forberedes gjennom forebyggende arbeid, avdekking, grundig kartlegging og rask igangsetting av tiltak.

Retningslinjene for hvordan skolene i Øksnes skal forebygge og håndtere alvorlig skolefravær presenteres i denne planen. Del 1 definerer alvorlig skolefravær og beskriver teori. Del 2 beskriver og inneholder en handlingsdel med rutiner for forebygging og oppfølging av alvorlig skolefravær i Øksnes kommune. Alvorlig skolefravær er ikke en enkel utfordring, med en enkel løsning. Det viktigste for å lykkes i arbeidet med skolefravær er «å løfte på likt» med felles forståelse og holdninger i bunn. Vi håper du som ansatt i skolen i Øksnes vil føle deg bedre rustet til å møte alvorlig skolefravær etter å ha lest veilederen, og at vi sammen kan lykkes i å støtte og løse alle elevene våre trygt gjennom grunnskolen i Øksnes.

2. Del 1 ALVORLIG SKOLEFRAVÆR – TEORI OG FOREBYGGING

- Hva er fravær?

Utdanningsdirektoratet (Udir.no) definerer fravær i grunnskolen slik: Fravær i grunnskolen kan deles i dokumentert og udokumentert fravær. I grunnskolen er det to typer dokumentert fravær. Det er dokumentert fravær av helsemessige grunner og permisjon innvilget av skolen».

Bakgrunnen for at det kun er disse to fraværsgrunnene som godtas i grunnskolen, er elevens plikt til å delta i opplæringen (Opplæringsloven § 2 -1). Når eleven er borte av helsemessige årsaker, er melding fra foresatte gyldig dokumentasjon. Dersom eleven skal være borte fra skolen av andre årsaker skal foresatte ha søkt permisjon.

- Gyldig og ugyldig fravær

Skolefravær kan skyldes flere ulike forhold; sykdom, skulk, angst, mobbing, mistriivsel på skolen, foresatte som holder eleven borte fra skolen, ferier med eller uten søknad om permisjon, osv. En naturlig inndeling av skolefraværet vil dermed være fravær med eller uten gyldig grunn. Det er som regel kontaktlærer som vurderer om eleven er berettiget til gyldig fravær.

I hovedtrekk er gyldig (dokumentert) fravær sykdom, innvilget permisjon eller fravær grunnet forhold du ikke rår over. Ugyldig (udokumentert) fravær er noe vanskeligere å definere. Den allmenne bruken av begrepet skulk, altså at eleven har fravær fra skolen uten foresattes viten og samtykke, faller under kategorien ugyldig fravær. Videre kan man si at ethvert fravær regnes som ugyldig inntil skolen har fått beskjed av foresatte om årsaken til fraværet og skolen har definert årsaken til fraværet som gyldig. Det er særlig viktig å ha dialog med foresatte og elever om alt ugyldig fravær. Da opplever elever å bli sett og savnet, og foresatte får viktig informasjon om elevens hverdag.

Det er vanlig at elever fra tid til annen er syke og derfor må være hjemme fra skolen. Det er imidlertid fravær utover det som tenkes å være normalt som skole og foresatte må være oppmerksomme på. Tilfeller hvor fraværet er høyt (f.eks. grunnet sykdom), kan ikke automatisk betegnes som bekymringsfritt selv om elevens fravær er meldt av foresatte. Dette blir ikke minst viktig nå i kjølvannet av koronapandemien, der terskelen

for å være hjemme generelt har blitt senket. Dette kan føre til at elever med alvorlig skolefravær «går under radaren» og ikke oppdages før det er blitt vanskelig å komme tilbake til skolen.

Nettopp fordi det kan være like stor sannsynlighet for at elever med gyldig fravær utvikler alvorlig skolefravær, som elever med ugyldig fravær, er det viktig at skolen tar kontakt med foresatte så fort som mulig når eleven er borte fra skolen – uavhengig av årsak.

For å sikre at skolen får nødvendig informasjon om fravær er det avgjørende at foresatte har tillitt til at skolen ikke dømmer eller har negative holdninger til fravær. For at foresatte skal være sårbare og ærlige om fraværet til elever som strever med å komme på skolen, må de oppleve å bli møtt med tillitt og forståelse.

I noen tilfeller blir barn alvorlig og langvarig syke. Selv om det foreligger en legeerklæring, og dermed gyldig grunn, til at barnet ikke er på skolen (som for eksempel innleggelse på sykehus, behandling eller annet) er det viktig at man likevel følger veilederen for alvorlig skolefravær. Om legeerklæring tidlig etter oppstart av fravær tydeliggjør hvorfor eleven ikke kan møte på skolen, kan man i noen tilfeller gå rett til fase 4 og invitere PPD på første samarbeidsmøte etter informasjon om legemeldt fravær. PPD må ha informasjon om legemeldt langvarig fravær så raskt som mulig for å kunne ivareta elevens rettigheter jf. Opplæringsloven.

- Alvorlig skolefravær – begrepsavklaring

Det finnes altså flere betegnelser for alvorlig skolefravær, for eksempel skulk, skolenekting, skolefobi og skolevegring. Det skiller ofte mellom de som skulker skolen fordi de ikke har lyst til å gå og de som ikke klarer å gå på skolen på grunn av vegring og angst. Samtidig kan det ligge mange ulike årsaker bak at en elev «ikke har lyst» til å gå på skolen, noe som da bør undersøkes nærmere. Det ligger ofte noe som er vanskelig for eleven skjult bak at «de ikke har lyst» da barn som regel ønsker en mest mulig normal hverdag, der de mestrer og deltar på skolen på linje med jevnaldrende.

Mange betegnelser på skolefravær har til felles at ansvaret for fraværet ofte plasseres hos eleven selv. Årsakene til et lengre skolefravær er som regel sammensatte, og ligger

også utenfor eleven. Eleven skal ikke, og kan ikke, ha eneansvaret for at situasjonen endrer seg.

Med bakgrunn i dette har Øksnes kommune valgt å bruke begrepet **alvorlig skolefravær** om skolefravær som krever tiltak.

ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

- 10% fravær (gyldig eller ugyldig – når som helst i skoleåret)
- Eleven har gjentatte enkelttimer eller mer ugyldig fravær
- Kommer gjentatte ganger for sent (tre eller flere)
- Eleven kommer på skolen, men deltar ikke i undervisningen

10% = ca 10
dager i
semesteret

- Årsaker til alvorlig skolefravær

Det kan være flere årsaker til at enkelte elever utvikler alvorlig skolefravær og problematikken er som regel sammensatt (Ingul, 2005). Vi vet at årsakene til alvorlig skolefravær er både individuelle og relasjonelle, og ofte kan de ikke skilles tydelig fra hverandre. Når en elev ikke ønsker eller greier å være på skolen, er dette et symptom på at noe er vanskelig.

Angst eller vegring kan være en individuell årsak til alvorlig skolefravær. Begrepet skolevegring brukes ofte for å beskrive alvorlig skolefravær som er et resultat av barnets eller ungdommens angst for skolen eller noe forbundet med skolen. Både frykt, redsel og angst er normale reaksjoner hos barn og unge, men i noen tilfeller utvikler redselen seg slik at dette skaper problemer for barnets eller ungdommens hverdag. Det kan også være angst for andre situasjoner eller hendelser som gjør at barn og unge uteblir fra skolen. For eksempel kan yngre barn som opplever separasjonsangst fra foresatte utvikle alvorlig skolefravær som en konsekvens av dette. På samme måte vil barn og unge med sosial angst eller generalisert angst også kunne utvikle alvorlig skolefravær.

Andre individuelle årsaker til at barn og unge kan oppleve det som vanskelig å være til stede på skolen er depresjon, spiseforstyrrelser etc. Fagvansker kan være både en medvirkende årsak til, og et resultat av, alvorlige skolefravær. Mer relasjonelle årsaker til at elever utvikler alvorlig skolefravær kan f.eks. være samspillsvansker innad i familien eller vanskelige familieforhold. Andre relasjonelle årsaker kan være mobbing eller samspillsvansker på skolen, mangel på tilrettelegging på skolen, utrygt skolemiljø eller tap av vennerelasjoner. Dette er kun noen eksempler.

Noen ganger vil vi oppleve at det er vanskelig å identifisere konkrete årsaker. Ofte har problemene utviklet seg over tid, og det som var utløsende i utgangspunktet, er kanskje ikke så aktuelt lenger. Det kan da være nyttig å se på hva som opprettholder og påvirker skolefravær, uavhengig av årsak. Det kan for eksempel være at gode venner er med å føre til nærvær, mens når eleven har time uten disse vennene opprettholdes fraværet. Eller det kan handle om at det er lettere å komme seg på skolen når en foresatt er hjemme på morgenen. Dette er begge eksempler på områder som ikke nødvendigvis forklarer årsaken til fraværet, men som kan være viktig for å bidra til nærvær. Her følger eksempler **på** vansker på mange nivåer:

- **Individ:** nevrobiologisk sårbarhet, traumer, psykiske eller fysiske lidelser, rusproblematikk, lærevansker osv.
- **Familie:** konflikter i familien, manglende struktur, sykdom, dysfunksjonell kommunikasjon, endringer i familiesituasjon, vold eller rusmisbruk osv.
- **Sosialt:** utfordringer knyttet til venner/mangel på venner, mangel på tilhørighet, mobbing, osv.
- **Skole:** hyppige lærerbytter, høyt lærerfravær, manglende struktur og forutsigbarhet, dårlig klassemiljø, ikke tilpasset opplæring osv.
- **I lokalmiljøet:** subkulturelle trender og holdninger til skole, nærmiljø med lite rom for å være annerledes, osv.
- **Samfunnsmessige og kulturelle forhold:** sterkt fokus på prestasjon, «generasjon perfekt» osv.

Det kan altså være både opprettholdende og forsterkende faktorer som bidrar til elevens skolefravær.

Manglende tilstedeværelse på skolen er en av de viktigste opprettholdende faktorene ved alvorlig skolefravær. Når eleven er borte over tid, faller hen utenfor den sosiale tilhørigheten i klassen og på skolen. I tillegg mister eleven mer og mer kontakt med nære venner. Skolearbeidet blir ikke gjort, og eleven kan oppleve en rekke negative bekreftelser på egen utilstrekkelighet. Over tid kan eleven utvikle økt angst og opplevelse av å komme til kort. Konsekvensene av fraværet gjør det etter hvert vanskeligere for eleven å komme tilbake til skolen.

Hvem utvikler alvorlig skolefravær

Alvorlig skolefravær kan oppstå uavhengig av etnisitet, sosioøkonomisk bakgrunn, evnenivå og kjønn. Lærevansker utløser ikke nødvendigvis alvorlig skolefravær, men barn som er mye borte fra skolen mister ofte mye undervisning og kan få vansker med å følge den faglige progresjonen.

Alvorlig skolefravær kan utvikle seg gradvis eller oppstå plutselig. Alvorlig skolefravær kan oppstå i hele skoleforløpet, men har **økt risiko** ved overganger som skolestart, overgang til ungdomsskolen, ved skolebytte, bytte av kontaktlærer, endret klassesammensetning eller etter lengre ferier og sykefravær.

Allerede i barnehagen vil man kunne oppdage at enkelte barn er særlig vare for overganger, endringer og at noen barn kan vise mer engstelse enn andre barn. Dette er en gruppe barn det kan være viktig å følge ekstra med på. Det samme gjelder barn med ulike nevroutviklingsforstyrrelser, lærevansker, eller andre sårbarheter.

Risiko- og beskyttelsesfaktorer i utvikling av alvorlig skolefravær

Lysne (1996) har identifisert faktorer i både individet og omgivelsene som kan bidra til, eller beskytte mot, utvikling av alvorlig skolefravær. Disse er beskrevet i tabellen under

Risikofaktorer	Beskyttende faktorer
Elev	
Eleven har en psykisk sårbarhet	Eleven har et positivt selvbilde

Eleven er innadventd	Eleven har gode sosiale relasjoner på skolen – minst en god venn
Eleven har prestasjonsangst	Skolefaglig mestring
Eleven har bekymringer for andre ting enn skole	Læreren har et ekstra blikk på særlig sårbare elever
Eleven har lærevansker	
Lav sosial kompetanse	
Familie	
Psykiske lidelser hos foresatte	God psykisk helse hos foresatte
Samspillsvansker i familien	Godt samarbeid mellom foresatte og skole
Endrede familiesituasjoner	Familiens støtte i sosiale nettverk
Manglende grensesetting	Tydelig grensesetting
Foresatte med egne negative erfaringer knyttet til skolen	
Skole	
Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær	Gode fravær rutiner og handlingsplaner for intervensjon ved høyt fravær
Uhensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær	God klasseledelse
Dårlig klasse- og læringsmiljø	Velfungerende tilpasset opplæring
Mobbing	God relasjon mellom lærer og elev
Lite kontinuitet i opplæringen – høyt lærerfravær	Godt samarbeid mellom foresatte og skole God informasjonsflyt ved overganger
Lav kompetanse om barns psykiske vansker, nevrologiske vansker og lærevansker	Trygghet på egen kompetanse i møte med barn som strever
Sen involvering av andre fagpersoner ved fravær som vedvarer	Tidlig involvering av andre instanser

Tabell 2. oversikt over risiko- og beskyttende faktorer

Tidlige tegn til alvorlig skolefravær kan være

- Er ekstremt innadvendt eller sjenert
- Er svært utrygg ved skolestart/etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven hjelper ikke
- Snakker aldri høyt i klassen
- Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever
- Er ofte alene i friminuttet
- Er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er til stede i friminuttet
- Har ofte fysiske plager, for eksempel vondt i magen eller hodet
- Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen
- Trekker seg tilbake fra sosiale situasjoner og/eller skolerelaterte aktiviteter
- Viser utagerende atferd, for eksempel sinne i situasjoner hvor det stilles krav i skolehverdagen
- Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
- Kontakter foresatte i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen
- Man kan noen ganger tidlig se at det blir spesielt krevende for eleven ved «annerledesdager», i kroppsøving eller andre aktiviteter med løsere struktur enn vanlig.

Typiske tidlige bekymringer hos foresatte kan være:

- Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for ikke å ville gå på skolen

- Blir værende lenge i leveringssituasjonen eller vil være med inn i klasserommet utover det som er ordinære rutiner
- Kontakter eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

Ved å ha lest veilederen hittil, har du allerede bidratt til å forebygge at elever utvikler alvorlig skolefravær. Du har mer kunnskap om tidlige tegn, du vet at skolefravær er sammensatt og vet om flere mulige årsaksforklaringer, samt ulike beskyttelsesfaktorer både hos individet, på skolen og i hjemmet.

Rutiner og oversikt over fravær

Det er viktig at skolen tar fravær på alvor, har jevnlig gjennomgang av fraværet og tar raskt kontakt med hjemmet når en elev har vært borte. En av de viktigste forutsetningene for å forebygge og raskt følge opp fravær er at skolen har gode rutiner for å føre fravær og oversikt over fraværet. Dette fordrer gode systemer, samt at man kjenner og bruker kommunens system for fraværsregistrering i Visma. I tillegg må skolen sikre at alle ansatte kjenner til og følger denne veilederens rutiner for oppfølging av alvorlig skolefravær.

Skolene i Øksnes er forpliktet til følgende fraværsoppfølging:

2. Føring av fravær

- Kontaktlærer er ansvarlig for at elevens fravær er oppdatert.
- Time/faglærere skal også føre fravær daglig.

3. Kontakt mellom skole og hjem

- Foresatte skal gi beskjed til skolen på elevens første fraværsdag.
- Dersom foresatte ikke tar kontakt, skal kontaktlærer ringe foresatte for å avklare fraværet på elevens første fraværsdag. Ved bekymring for fraværet informeres ledelsen.

- Kontaktlærer skal informere foresatte umiddelbart ved alt ugyldig fravær. Ledelsen informeres. Dette skal skje i løpet av første time og senest ved skoledagens slutt.
- All kontakt skolen har med foresatte og/eller elev vedrørende fravær skal loggføres og dokumenteres i Sikker Sak/fraværsregistrering.

4. Oppfølging på trinn

- Kontaktlærer skal gjennomgå fraværet til sine elever ukentlig.
- Kontaktlærer gjennomgår fraværet til sine elever på teamet ukentlig.
- Ledelsen deltar på gjennomgang av fravær på trinnmøter minst to ganger i halvåret.

5. Drøfting av fravær på skolen

- Rektor og Avdelingsleder/teamleder gjennomgår fraværstføring og skolens samlede elevfravær minst to ganger i halvåret.
- Rektor og avdelingsledere skal da etterse at saker med alvorlig skolefravær er fulgt opp i henhold til denne veilederen (at det er etablert samarbeid rundt eleven, at det er utarbeidet samarbeids-/tiltaksplaner der det er behov, og at arbeidet rundt eleven er dokumentert etc.).

6. Drøfting av fravær på skolene som sak på skoleledermøtene – skoleeiernivå

- Skoleledermøtet gjennomgår skolenes samlede elevfravær minst to ganger i halvåret.

Læringsmiljø

Elever som trives og er motivert for å gå på skolen vil også være mindre utsatt for å utvikle alvorlig skolefravær. Elever som strever med nærvær gir seg selv uttrykk for at det å bli sett og anerkjent av lærere er en viktig motivasjon for å være tilstede på skolen. Den enkelte elev har rett til tilpasset undervisning og et godt psykososialt læringsmiljø.

Elevers psykososiale læringsmiljø

Skolens mandat er lovfestet i Opplæringsloven og innebærer blant annet at skolen til enhver tid arbeider aktivt for å fremme et godt psykososialt miljø der den enkelte elev kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. I situasjoner der en elev har alvorlig skolefravær kan skolen lage en aktivitetsplan eller fatte enkeltvedtak jf.

Opplæringsloven § 12. Den enkelte skoles handlingsplan mot mobbing og systemarbeid med det psykososiale miljøet er viktige arenaer for forebygging av alvorlig skolefravær.

Elevers faglige læringsmiljø

Undervisning preget av åpne, rike oppgaver vil virke forebyggende mot alvorlig skolefravær. Fagfornyelsen 2020 har til hensikt at skolen kan bruke mer tid på å lære ting godt og det blir enklere å forstå sammenhenger slik at elevene kan bruke det de har lært også i nye situasjoner. De nye læreplanene legger dermed bedre til rette for dybdelæring. Elevmedvirkning er et sentralt element i alle deler av det nye læreplanverket. Grunnen til dette er at elever blir mer motivert og lærer bedre når de blir involvert i hva de skal lære, hvorfor og hvordan. Den overordnede målsettingen for skolen må være at klasserommet bidrar til læring for et stor mangfold av elever.

Relasjon mellom lærer og elev

En god relasjon mellom lærer og elev er forebyggende mot utvikling av alvorlig skolefravær. Relasjon kan karakteriseres som hva slags innstilling eller oppfatning du har av andre mennesker (Nordahl et al, 2005). En stor del av vår opplevelse av en relasjon handler om å bli sett. Dette innebærer blant annet øyekontakt, humor, en klapp på skulderen, ros og personlige kommentarer. Kommentarer kan omhandle fritidsaktiviteter, klær, skole, hjem, ferdigheter, m.m. Skal man gi slike kommentarer og stille denne type spørsmål til barn og unge, så forutsetter det også at den voksne verdsetter barnets interesser, oppfatninger og erfaringer (Nordahl et al, 2005).

De voksnes evne til å lede klasser og grupper

Gode relasjoner er viktig, men ikke tilstrekkelig for å skape en god skolehverdag. Gode rutiner og strukturer danner en ramme som gode relasjoner kan utvikle seg innenfor.

«Barn og unge har et grunnleggende behov for å bli sett, oppleve tilhørighet, utvikle seg og oppleve mestring»

Det frigjør tid og energi til læring. De voksnes evne til å lede klasser og grupper er en like viktig bærebjelke for læring og trivsel som det relasjoner er. I sin ledelse av klassen eller gruppa, styrer den voksne den sosiale samhandlingen mellom elevene.

En proaktiv lærer, som er tett på elevgruppen, har mulighet til å fange opp dynamikken i gruppen tidlig.

Godt samarbeid mellom skole og hjem

Barn og unges utvikling og læring er målet for samarbeid mellom skole – hjem. Dette gjelder både skolefaglig læring og den sosiale- og personlige utviklingen. For å skape et godt skolemiljø er elevenes foresatte en avgjørende ressurs. Når skolen og hjemmet samarbeider og formidler de samme verdiene og de positive forventningene, har det en positiv effekt på barn og unges trivsel og læring. Som profesjonell aktør ligger det formelle ansvaret for samarbeidet på skolen, men foreldrene har medansvar for å skape et godt fellesskap mellom barna. Det er skolens ansvar å skape gode arenaer for samarbeid og å komme hjemmet i møte med en åpen og positiv holdning. Dette gir gode muligheter for dialog og åpenhet rundt elevens situasjon og eventuelle utfordringer. Det er avgjørende at skolen samarbeider tett med foreldre når en elev har skolefravær. Skolen må legge til rette for en dialog med foreldre som bidrar til felles forståelse av opprettholdende og forsterkende faktorer. Noe av grunnlaget for dette samarbeidet beskrives i neste del om holdninger (Hver dag teller!, Nittedal kommune).

Holdninger

En felles problemforståelse er et nødvendig grunnlag for å lykkes i å forebygge og snu alvorlig skolefravær. Det er også av stor betydning at eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er bevisst sine holdninger til problematikken. Vi vet at felles holdninger er avgjørende for å lykkes. Det er et vanskelig arbeid å etablere nye holdninger, men ved å være bevisst egne holdninger og tanker, vil man kunne spre gode holdninger videre til kollegaer, foresatte og elever.

Nedenfor beskrives holdninger som må etableres for å lykkes med å få eleven tilbake på skolen. Merker du at det kanskje kan være litt varierende holdninger i samarbeidet? Sett ord på det. Du kan for eksempel bruke overskriftene i denne delen av veilederen som påstander som dere i samarbeidet går gjennom sammen.

Eleven skal på skolen!

Et helhetlig perspektiv fremhever at årsaken til et alvorlig skolefravær er sammensatt. I arbeidet med problematikken er det avgjørende at de involverte parter deler en felles forståelse av at det viktigste for eleven er å komme på skolen. Begrepet «ta hverdagen tilbake» er beskrivende for dette.

For både elev, foresatte, kontaktlærer, skoleledelse og andre involverte er en situasjon med alvorlig skolefravær en belastning som kan virke uoverkommelig. Det kan være utfordrende å holde på holdningen om at det beste for barnet er å raskest mulig komme seg tilbake på skolen. Samtidig vet vi at dette er den viktigste faktoren for å lykkes med få hjelpe eleven å «å ta hverdagen tilbake». Det er viktig å presisere at dette gjelder uavhengig av om det foreligger sterke individuelle faktorer, som f.eks. angst eller depresjon, som del av problematikken. Det bør samtidig presiseres at dette forutsetter at det er et trygt og godt psykososialt miljø for eleven på skolen.

Felles problem – felles løsning

En felles forståelse av at problemet eies av både eleven, skolen, familien og hjelpeapparatet er avgjørende. Alle parter må ta ansvar og bidra til at eleven kommer seg tilbake på skolen. Med mange involverte parter og en sammensatt problematikk kan ansvarsdiffusjon oppstå. Ansvarsdiffusjon beskriver hvordan hver part går ut fra at andre tar ansvaret, og dermed tar ingen ansvar. Det at ingen tar ansvar kan føre til at problematikken fastlåses ytterligere. Ved at alle involverte parter inntar en holdning om at alvorlig skolefravær er et felles problem som alle tar ansvar for å løse, kan vi forhindre ansvarsdiffusjon. Erfaringer fra arbeid i saker med alvorlig skolefravær viser også at det er dette som ofte beskrives som størst belastning for foresatte til elever som strever med å komme på skolen. En opplevelse av at ingen har, eller tar ansvar for å hjelpe, men at partene skyver ansvaret mellom seg. En felles forståelse kan her legge grunnlaget for at man også må finne løsninger i fellesskap og at mange små skritt til slutt kan bli en vei tilbake til skolen.

Følelser smitter

Følelser smitter. Er du optimistisk vil det kunne smitte over på de rundt deg. Vegring smitter også, og det er naturlig at de involverte kjenner på følelsen av maktesløshet og unngåelse når det er mye vegring. Dette er det viktig å være klar over i samarbeidet. Ved å sette ord på dette kan det oppleves mindre overveldende, og det blir lettere å samarbeide om å få eleven på skolen.

Tillit er avgjørende

Tillit mellom de involverte partene er et viktig signal til eleven om at alle ønsker å hjelpe. Dette skjer i et samarbeid mellom eleven, skolen, foresatte og hjelpeapparatet. Som foresatte til et barn med alvorlig skolefravær kan det i enkelte situasjoner være vanskelig å ha tillit til skolen når eleven viser så stor motvilje mot å dra dit. Da er det viktig å ha åpen dialog med skolen om dette, slik at det ikke blir til hinder for elevens tilbakeføring til skolen. Skolen må vise seg tilliten verdig ved å gjennomføre de avtaler om oppfølging som inngås. Dette gjelder for øvrig samtlige involverte. For eksempel må foresatte, elev og andre hjelpeinstanser gjennomføre avtaler som gjøres for å skape gjensidig tillit.

Eleven skal høres

Når en elev har et alvorlig skolefravær er det avgjørende at alle de berørte parter bidrar til å finne løsninger. Barn og unge har ofte gode forslag og innspill til hvordan fastlåste situasjoner kan løses. I Barnekonvensjonens artikkel 12 står det at barn har rett til å si meningen sin og bli tatt på alvor i saker som angår dem, for eksempel når deres skolesituasjon skal drøftes. Det kan være vanskelig for en elev å se konsekvensene av de valg de tar, og å se løsninger for deres egen situasjon. Derfor er det viktig med tydelige voksne som sammen med eleven tar ansvaret for å finne de riktige tiltakene.

Det er viktig at alle involverte i saken har en forståelse av at utfordringen eies av alle, både eleven selv, skolen, foreldrene og hjelpeapparatet, og at alle parter tar ansvar for å finne en løsning og bidrar til at eleven kommer seg tilbake til skolen.

3. DEL 2 RUTINER FOR OPPFØLGING AV ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

Fire faser i arbeid med alvorlig skolefravær

Arbeidet med skolefravær kan deles inn i fire faser:

1. Forebygging av fravær
2. Identifisering av fravær
3. Kartlegging, identifisering og kontrakt-samarbeidsavtale
4. Behov for ytterligere tiltak

Fase 1: Forebygging handler om det skolen gjør hver dag, for å forebygge utvikling av alvorlig skolefravær. Dette er beskrevet i tabellen under:

Fase 1: Forebygging av fravær		
Hva skal gjøres ...	Hvem utfører ...	Ansvarlig ...
Forebyggende arbeid med et godt læringsmiljø	Kontaktlærer og timelærer	Kontaktlærer
Gode rutiner for oppfølging av § 12 saker		
Fravær føres daglig av kontaktlærer/faglærer		
Ukentlig gjennomgang av fravær ved kontaktlærer		
Ukentlig gjennomgang av fravær på trinn/team med avd. leder/teamleder/team	Avd. leder/teamleder/team	Avd. leder/teamleder/team
Ledelsen gjennomgår skolens samlede fravær to ganger per semester	Skolens ledelse	Skolens ledelse

Oversikten på neste side viser hvordan arbeidet med fraværsoppfølging for elever i Øksnes skal foregå, hvilke tiltak som skal settes inn når, og hvordan rollefordelingen skal være. Resten av veilederen beskriver innholdet i hver fase ytterligere.

ALVORLIG SKOLEFRAVÆR

- 10% fravær (gyldig eller ugyldig – når som helst i skoleåret)
- Eleven har gjentatte enkelttimer eller mer ugyldig fravær
- Komme gjentatte ganger for sent (tre eller flere)
- Eleven kommer på skolen, men deltar ikke i undervisningen

10% = ca 10
dager i
semesteret

Fase 2: Identifisering og kontakt			
Hva	Hvem	Ansvarlig	
1. Kontaktlærer avdekker raskt alvorlig skolefravær.	Kontaktlærer	Kontaktlærer	
2. Kontaktlærer ringer foresatte for dialog om fraværet. Kontaktlærer/eller annen trygg person har samtale med eleven om fraværet.			
3. Kontaktlærer vurderer: Er saken løst og eleven tilbake på skolen. I så fall følger man opp igjen ved et evt. nytt fravær. Om fraværet			

vedvarer eller forverres – gå videre til fase 3.			
Fase 3: Kartlegging, identifisering og kontakt – lage samarbeidsavtale/tiltaksplan			
1. Rektor/Avd. leder informeres og tar i samarbeid med kontaktlærer ansvaret for oppfølgingen videre.			
2. Skole innkaller elev og foresatte til et møte, fortrinnsvis innen fem dager. Foresatte og skole avklarer i forkant om det er andre aktuelle aktører som allerede er involvert og bør inviteres inn i møte.			
3. Kartlegging av situasjonen ved hjelp av tiltakssirkelen (vedlegg 1).			
4. Samarbeidsavtale jf. mal i veilederen med tiltak utarbeides og gjennomføres over tre uker.			

5. Evalueringsmøte med elev og foresatte vedr samarbeidsavtale etter tre uker. Er eleven tilbake på skolen følger man opp igjen ved evt. nytt fravær og saken avsluttes.			
6. Om fraværet vedvarer eller forverres bestiller skolen drøfting med R-team/utvidet R-team parallelt med at det utarbeides og iverksettes en ny tiltaksplan i evalueringsmøtet med elev og foresatte.			
7. R-team/utvidet R-team og skolen avklarer i samarbeid videre tiltak. Her drøftes Henvisning til PPD.			
<i>Andre aktuelle samarbeidspartnere i fase 3 kan være: Rådgiver eller andre aktuelle ansatte på skolen, fastlege, helsesykepleier mfl.</i>			

Fase 4: Behov for ytterligere tiltak	Hvem	Ansvarlig
--------------------------------------	------	-----------

1. Andre aktuelle instanser vurderes inn		
2. Det etableres samarbeidsmøter rundt eleven om det ikke allerede er etablert, møtene ledes av skolen	Ledelse	Ledelse
3. Ny samarbeidsavtale utarbeides etter evaluering av tidligere tiltak – følges opp videre i samarbeidsmøtet		
4. Jevnlig evaluering avtales, også der fraværet blir langvarig		
I fase 4 koordineres arbeidet av samarbeidsmøtet og ledes av representant fra ledelsen. Andre aktuelle samarbeidspartnere kan være: fastlege, helsesykepleier, kommunepsykolog, barnevern, habilitering, BUP etc.		

Fase 2: Identifisering og kontakt

Målet i fase 2 er tidlig avdekking av skolefravær. Det viktigste i denne fasen er tidlig kontakt med hjemmet ved alvorlig skolefravær. Det er kontaktlærer som koordinerer dette arbeidet.

Kontaktlærer skal ta kontakt med foreldre når eleven har alvorlig skolefravær, fortrinnsvis på telefon. Denne kontakten må dokumenteres. Hensikten med samtaler er å sikre at foreldre er klar over fraværet, samt undersøke årsaken til fraværet. Hvis fraværet er avklart som kortvarig og det forventes at eleven snart er tilbake på skolen, trenger ikke skolen å sette inn tiltak. Fraværet må likevel følges opp videre på lik linje som de andre elevene. Hvis fraværet vedvarer iverksettes fase 3. Om det foreligger legeerklæring på at eleven ikke kan møte på skolen, og det er uavklart når eleven

kommer tilbake - må skolen drøfte saken med R-team så snart som mulig, slik at man sikrer elevens rettigheter jf. Opplæringsloven.

Fase 3: Kartlegging, tiltak og evaluering

Målet i fase 3 er å hindre utvikling av alvorlig skolefravær. Prinsippet i denne fasen er **tidlig intervensjon med høy intensitet.**

Når fraværet vedvarer over tid, kan det være vanskelig å få eleven tilbake til skolen. Et godt og samordnet arbeid i en periode på ca. tre uker kan hindre at fraværet utvikler seg og blir langvarig. I denne fasen koordinerer kontaktlærer og avdelingsleder arbeidet i samarbeid.

Fase 3 består av kartlegging, elevsamtaler, samarbeidsmøter og

samarbeidsavtale. Kontaktlærer innkaller eleven og foresatte til samtale. I denne samtalen utarbeides det en samarbeidsavtale (se vedlegg) for de neste tre ukene. Hvis bekymringens art eller omfang tilsier det, og foresatte ønsker det – kan andre ansatte på skolen være med i samtalen, for eksempel helsesykepleier, rådgiver eller avdelingsleder. Om det allerede er andre instanser involvert i samarbeidet rundt eleven er det naturlig at de inviteres inn i samarbeidet vedrørende elevens fraværspromatikk. En felles forståelse og tillitt rundt bordet hos «laget rundt barnet» er ofte avgjørende for et videre godt samarbeid. Her er det helt nødvendig at foresatte tidlig involveres, da de er de viktigste støttespillerne barnet har. Det er også de som kjenner barnet best og som kan komme med innspill til hvordan man bør gå frem for at barnet skal oppleve seg forstått og møtt på sine behov.

Kartlegging

Kartleggingen kan ta utgangspunkt i tiltakssirkelen (se figur under). Det er viktig at kartleggingen gjenspeiler at bekymringsfullt skolefravær kan påvirkes av mange faktorer. Aktørene må vurdere eleven sin skolesituasjon, elevens livsbetingelser generelt, i tillegg til individuelle og familiære forhold. Deler av kartleggingen gjøres før samarbeidsmøtet, men det er også naturlig at noen av kartleggingen skjer i møtet med eleven og foreldrene.

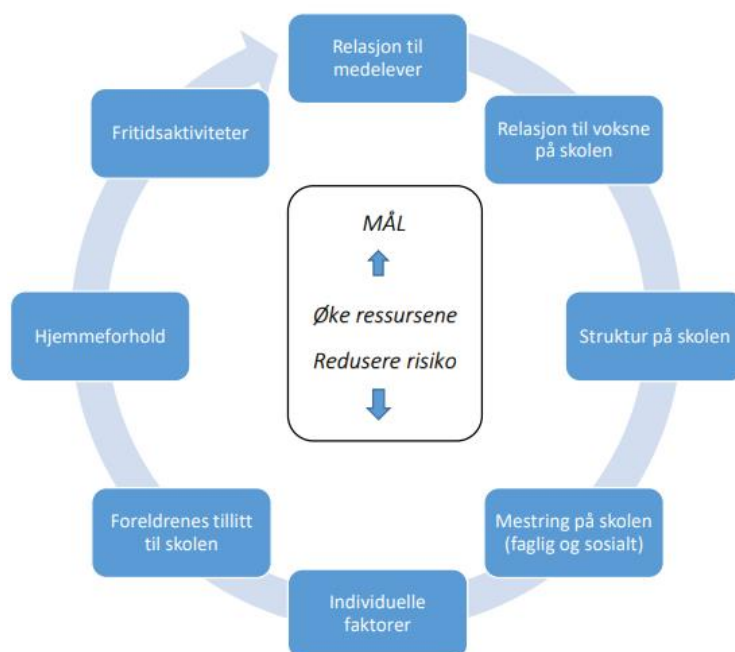


Fig: Tiltakssirkelen

Samarbeidsavtale/tiltak

Skolen kaller inn eleven og foresatte til et **samarbeidsmøte**. Bruk gjerne **Tiltakssirkelen** (vedlegg 1). Et viktig punkt å drøfte er hva som er hypoteser om årsaker eller opprettholdende faktorer til elevens fravær, slik at man sikrer at tiltakene treffer best mulig. Møtet og kartleggingen skal munne ut i en **samarbeidsavtale** som også fungerer som referat fra møtet. Avtalen skal ha en oversikt over hvilke tiltak som skal gjøres de neste tre ukene, og en ansvarsfordeling av disse. Det er viktig at eleven er med å utarbeide og er kjent med tiltakene som avtales både på skolen og hjemme. Det kan ofte være behov for svært tett oppfølging denne perioden. Samarbeidsavtalen bør også inneholde plan B, altså si noe om hva som skal gjøres hvis tiltakene raskt viser seg å ikke virke. Dersom det er vanskelig for eleven å formidle seg/delta i samarbeidsmøte med mange voksne tilstede kan et alternativ være å avholde elevsamtaler med en trygg voksen fra skolen. Foresatte kan eventuelt delta om eleven ønsker det. Gjennom samtale direkte med eleven sikrer man muligheten for medvirkning i arbeidet med eget skolefravær, og de får uttale seg om mulige løsninger.

Tips til kartlegging med eleven: Om det er utfordrende å forstå hva eleven synes er krevende på skolen kan man bruke støttematerialet «sånn vil jeg ha det». Dette

materialet er i utgangspunktet utviklet for elever med ADHD, Tourettes, autisme og er primært rettet mot 3. til 6. trinn, men det kan fint tilpasses utover dette.

<https://www.statped.no/laringsressurser/sammensatte-larevansker/sann-vil-jeg-ha-det>

Om det er andre instanser inne i samarbeidet rundt en elev er det viktig at de involveres i arbeidet med elevens fravær. Skolen kan også oppfordre eleven og foresatte til et besøk hos fastlegen. Det er viktig å sjekke ut somatiske plager som slapphet,

Evaluering

Samarbeidsavtalen og tiltakene skal evalueres og det skal avtales et møte mot slutten av treukersperioden. Noen ganger vil det være behov for å evaluere avtalen underveis, eksempelvis ukentlig. I evalueringsmøtet skal effekten av tiltakene vurderes.

- Dersom fraværet har gått merkbart ned eller opphørt vurderer aktørene om tiltakene skal avsluttes eller fortsette.
- Dersom fraværet har gått noe ned, vurderer aktørene om de skal lage en ny samarbeidsavtale, drøfte eventuelt nye tiltak, eller bestille drøfting med **R-team/utvidet R-team**.
- Saken skal opp på nytt med den enkelte skoles ansvarlige.
- Dersom fraværet er uendret eller økende etter tre ukers intensivt arbeid av skolen, skal skolen drøfte saken i **R-team/utvidet R-team** så snart som mulig.

magevondt, hyppige infeksjoner osv. fastlegen kan også være en viktig støttespiller knyttet til psykisk helse. Det er fastlegen, kommunepsykolog eller barneverntjenesten som kan henvise dersom det er behov for hjelp fra spesialisthelsetjenesten.

Fase 4: Behov for ytterligere tiltak

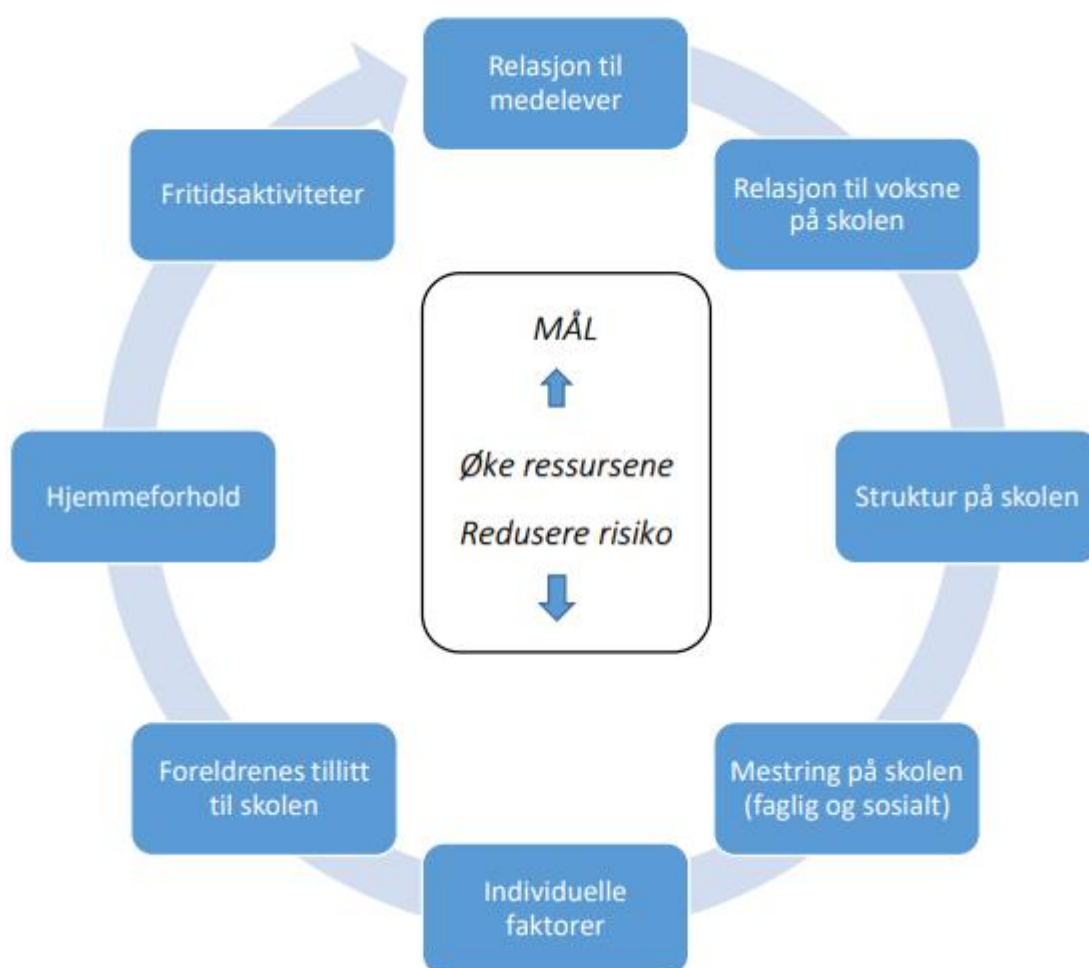
Målet i fase 4 er å redusere omfanget av skolefraværet.

Referanseliste:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

www.opplæringsloven.no

- VEDLEGG 1
- Tiltakssirkelen:



Verktøy til bruk i samarbeidsmøter mellom hjem og skole. Denne figuren inneholder ulike tema som man vet virker inn på skolenærvær, uavhengig av årsak. Det er derfor viktig at man kartlegger hva som er bra (ressurser) og hva som eventuelt er vanskelig (risiko) for hver boks. Det kan hjelpe oss rundt å se hvor det er viktig at vi setter inn tiltak til det beste for eleven (Kilde: Basert på Otnes, 2016).

- VEDLEGG 2 - Samarbeidsavtale mellom elev, foresatte og skole

Dato:

Elev:

Skole og klasse :

Kontaktlærer:

Fravær til nå i skoleåret:

Bruk Tiltakssirkelen som kartlegging og bakgrunn for planlegging av tiltak. Hensikten med samarbeidsavtalen er å utarbeide tiltak sammen slik at elevens skolefravær reduseres, samt trivsel og skolemestring økes.

Delmål	Konkrete og målbare tiltak	Ansvarlig	Tidsperspektiv
		Skole	
		Foresatt	
		Elev	

Avtalen gjelder i perioden:

Evaluering av avtale skjer på samarbeidsmøte innen tre uker.

Dato for nytt møte:

.....

Elev

Foresatte

Kontaktlærer

- Evaluering av samarbeidsavtale

Evaluering av samarbeidsavtalen skal gjøres innen tre uker fra utarbeidelsen.

Evaluering bør også skje fortløpende sammen med eleven med vekt på mestring av delmål. Vurder hvorvidt tiltakene har vært fungert for eleven.

Hovedmål:

Evaluering av delmål	Evaluering av tiltak	Videre plan	Frist

